

Háda Béla

Az átmeneti katonai kormányzás és az új alkotmány jellemzői Thaiföldön¹

Thaiföld 2014. május 22. óta – mint modern kori történelmében oly sok alkalommal – ismét katonai dominanciájú kormány irányítása alatt áll. Megalakulásától kezdve vita tárgya a regnáló katonai junta szerepe és teljesítménye, amely az ország új alkotmányának elkészítésével további elemekkel bővült. Jelen elemzés arra vállalkozik, hogy politikai és gazdasági szempontok alapján elhelyezze a thaiföldi átmeneti katonai kormányt az ország 2001 óta tartó fejlődésének folyamatában, és a 2017-es alkotmány elemzésével áttekintse a belpolitikai válság rendeződésének perspektíváit.

Kulcsszavak: Thaiföld, katonai junta, alkotmány, Prayuth Chan-Ocha, Délkelet-Ázsia, Thaksin Shinawatra, Yingluck Shinawatra

Háda Béla: The Features of the Transitional Military Governance and the New Constitution of Thailand

Like so many times in its modern history, since 22 May 2014 Thailand is under a rule of military-dominated government. The role and achievements of the governing military junta were object of discussion since its formation. This discussion was broadened with further elements after the creation of the country's new Constitution. This paper aims to analyze the activity of the transitional military government of Thailand based on the political and economic aspects, and placed it in the procession of the country's development. In addition, with the interpretation of the 2017 Constitution, it overviews the perspectives of the solution of the political crisis.

Keywords: Thailand, military junta, constitution, Prayuth Chan-Ocha, Southeast Asia, Thaksin Shinawatra, Yingluck Shinawatra

Belpolitikai háttér és demokratikus visszafejlődés – a nyugati demokrácia csapdája?

Thaiföld politikatörténetének jelenleg is tartó periódusa a 2001. évi törvényhozási választásokkal kezdődött, amikor a baloldali Thai Rak Thai párt Thaksin Shinawatra, a rendőrtisztból lett milliárdos informatikai és médiavállalkozó irányításával megszerezte a mandátumok többségét. A baloldal vezető erejévé nőtt párt ettől kezdve biztosítani tudta tartós fölényét a belpolitikai arénában, elsősorban a vidéki tömegek megszervezése által, elidegnyítve ugyanakkor az ország közéletében hagyományosan felülreprezentált, jómódú polgári

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

rétegeket.² Az időről időre utcai megmozdulásokba torkolló belpolitikai szembenállás 2006-ban már egyszer kiprovokálta a katonai elit fellépését. Thaiföld 1932-től (a monarchia alkotmányos alapokra helyezésétől) napjainkig világrekorder a katonai háttérű hatalomátvételek számában,³ így a szerep ekkor sem volt ismeretlen a tábornokok előtt. Shinawatra kormányfő emigrációba kényszerült, pártját, a Thai Rak Thait pedig 2007. május 30-án az Alkotmánybíróság feloszlatta. Az átmeneti időszakot azonban egy év és három hónap után egy újabb választással zárták le. Ez utóbbi rávilágított arra, hogy a baloldal ellehetetlenítése nem járt sikerrel: Thaksin otthon maradt hívei új pártjukkal győztesként kerültek ki a versenyből, állandósítva a velük szembeni jobboldali kampányokat és az ezek nyomán született alkotmánybírósági intézkedéseket. Valódi nyugalmi időszak ekkortól már alig volt a thai fővárosban. Egy demokrata párti periódus után a 2011-es választások ismét a Thaksin-klán uralta párt, a Pheu Thai győzelmét hozták. A kormány vezetője Thaksin húga, Yingluck Shinawatra lett. Thaiföld első női miniszterelnökének kormányzása mindössze 33 hónapig tartott. Ellenzéke bátyja meghosszabbított kezeként tekintett rá, aki alig várta az alkalmat, hogy felmentesse a vádak alól a család lejáratódott tagjait, lehetővé tegye Thaksin hazatértét, valamint aláássa a monarchia alapjait. Gyanújukra az úgynevezett amnesztiatörvény kormányzati betérjesztése kínált igazolást, amely 2013 novemberétől konzervatív ellenzéki tömegtüntetések hivatkozási alapjává vált.⁴ Miután a parlamenten belüli eszközeik elfogytak az elmozdítására, a polgári jobboldal vezető erejének számító Demokrata Párt és mozgalmi holdudvara újra az utcai demonstrációk eszközével igyekezett nyomás alá helyezni a kormányt. Noha az ellenzék reakciója külső szemlélők számára erőltettnek, az amnesztiatörvény pedig mindössze a felforgatás ürügyének tűnhetett, a kormánypárt elitjének céljai között valóban szerepelt Thaksin hazahozatala. E tekintetben tehát jogos volt a jobbközép politikusok gyanúja, de a közvélemény java része nem az ő oldalukon állt. Tisztában lévén ezzel, Yingluck Shinawatra előrehozott választások kiírásával akarta megerősíteni kormányának legitimitását és pontot tenni a viták végére. Vereségének biztos tudatában az ellenzék nem vállalta fel a törvényes választási megmérettetést, ehelyett a szavazókörök egy részének blokád alá vonásával akadályozta a procedúrát. Noha a 2014. február 2-i voksolás eredményeképpen mindössze 28 képviselői helyet nem sikerült betölteni a szavazóköri blokádok miatt, az új parlament nem rendelkezett a határozatképességhez előírt létszámmal, és a kormány sem alakulhatott meg.⁵ A látszólag csekély eredmény valójában az ellenzék taktikai győzelmét hozta, mivel ennek nyomán az alkotmányra hivatkozva követelhetette az Alkotmánybíróságtól a választások eredményének megsemmisítését.⁶ Március 21-én a már nyolc éve konzervatív befolyás alatt álló bírói testület ki is mondta a februári választások eredményeinek megsemmisítését, és a kormányzattal való

² Erről bővebben lásd: HÁDA Béla: Thaiföld évtizedes belső válsága a 2014-es krízis tükrében, *Nemzet és Biztonság*, 7. évf., 2014/3, 9–19. o.

³ Sőt a jelenleg regnáló Chakri-dinasztia őse is egy tábornok volt, aki 1782-ben az addigi uralkodó elmozdításával és kivégzetésével foglalta el a trónt.

⁴ Bővebben: Thailand: anti-Thaksin protesters set new targets after amnesty bill defeat, [online], 2013. 11. 12. Forrás: TheGuardian.com [2013. 11. 18.].

⁵ Suttinee YUVEJWATTANA – Anuchit NGUYEN: Thai Vote Fails to Ease Tensions as Protesters Disrupt Election, [online], 2014. 02. 02. Forrás: Bloomberg.com [2014. 02. 05.].

⁶ Thailand opposition mounts legal bid to annul election, [online], 2014. 02. 04. Forrás: TheGuardian.com [2014. 02. 05.].

konzultáció mellett új választási eljárás lefolytatására kötelezte a Választási Bizottságot.⁷ Következő lépésként pedig 2014. május 7-én kihirdetett határozatában megfosztotta hivatalától Yingluck Shinawatra ügyvezető kormányfőt – 2006 óta immár harmadikként a thai kabinetek vezetőinek sorában. A hivatalos indoklás szerint 2011-ben hatalmával visszaélve váltotta le posztjáról a thai nemzetbiztonsági szolgálat vezetőjét,⁸ a valódi okok azonban ennél persze komolyabbak voltak: Yingluck ellehetetlenítésétől a Pheu Thai meggyengülését várták. Páthelyzetnél többet azonban a hadsereg bevonása nélkül nem lehetett elérni. Mínthogy viszont a kormány nélküli állapot tarthatatlan volt, mindez végső soron megteremtette a feltételeket az újabb katonai hatalomátvételhez.

Prayuth Chan-ocha vezérkari főnök végül 2014. május 22-én hajttatta végre a thai katonai államcsínyek jól bevált forgatókönyvét, amely lényegében a monarchiapárti ellenzék elképzeléseinek megfelelő fellépést jelentette. Mindez a korabeli várakozások szerint egy újabb konzervatív fordulat előjátékát jelentette volna, az azonban még bizonytalan volt, hogy meddig húzódik az átmeneti katonai uralom. A 2006-os puccs idején a katonai elit nagy aggodalommal tekintett a várható társadalmi reakciók elé, és még a baloldali ellenzék teljes szétverését is mellőzve a lehető leghamarabb civil kézbe adta a kormányzást. Mindennek emléke indokolatlan bizakodással töltötte el a nemzetközi megfigyelők egy részét.

Annak ellenére, hogy Prayuth Chan-ocha vezérkari főnök a 2014-es belpolitikai válság utolsó heteiben a konzervatív körök reményei és nyomása ellenére nem mutatott komoly hajlandóságot arra, hogy újabb államcsínnyel vessen véget a páthelyzetnek, mikor ez végül mégis megtörtént, láthatóan átgondolt forgatókönyv szerint építette fel a hadsereg kormányzásának kereteit. Összevetve a megelőző átmeneti katonai kormányzás periódusával, ez sokkal intézményesítettebb és tartósabb hatalomgyakorlás lehetőségét teremtette meg, és felveti annak gyanúját, hogy a tábornok sokkal felkészültebben várta a hatalomátvétel lehetőségét, mint ahogy azt korábbi magatartása sugallta. Hasonlóan a 2006-os precedenshez, a hatalomátvétel vérontás nélkül zajlott le, ami megkönnyítette az uralkodó és körei számára az új helyzet tudomásul vételét. Május 26-án IX. Rama király elismerte Prayuth Chan-ocha-t az ország kormányfőjének.⁹ Szerepe a szokványos titulusa ellenére lényegesen különbözik „hivatali elődeitől”. Chan-ocha a végrehajtó és törvényhozó hatalmat ugyanis az általa vezetett Béke és Rend Nemzeti Tanácsának (*National Council for Peace and Order – NCPO*) hatáskörébe vonta. E szervezet gyakorlatilag katonai juntaként funkcionál, szembeszökő hasonlóságokat mutatva például a szomszédos Mianmart két évtizeden át uraló, hasonlóan hivalkodó elnevezésű testületekkel.¹⁰ Nyolc teljes jogú tagja kivétel nélkül a rendőrség és a fegyveres erők vezetői állományából került ki. Deklarált célkitűzése a teljesen működőképes demokrácia kiépítése, melynek legfontosabb közjogi feltételeként az újabb alkotmányreformot határozták meg. Noha a burmai minta Thaiföld nagyon eltérő társadalmi-politikai tradíciói és nemzetközi beágyazottsága miatt természetesen csak

⁷ Thai Constitutional Court voids February election, [online], 2014. 03. 21. Forrás: Dawn.com [2014. 03. 23.].

⁸ Thailand court ousts PM Yingluck Shinawatra, [online], 2014. 05. 07. Forrás: BBC.com [2014. 05. 11.].

⁹ Rodion EBBIGHAUSEN – Gabriel DOMINGUEZ: General Prayuth: Thailand's new strongman, [online], 2014. 05. 27. Forrás: Dw.com [2017. 06. 12.].

¹⁰ A mianmari katonai junta 1988 után eleinte a State Law and Order Restoration Council, majd 1997–2011 között a State Peace and Development Council nevet viselte.

nagyon korlátozottan volt alkalmazható, az északnyugati szomszéd példája a katonai junta megszervezésén túl a később még részletezendő alkotmányozási folyamat egyes mozzanataiban is nyomon követhető volt.

Noha Thaiföld teljes „burmaizálódásától” komolyan senki sem tart, a politikai kultúrájában (is) jóval fejlettebbnek ismert thai állam demokratikus mechanizmusainak leépülése immár tartós folyamat. Ennek alakulásában viszont nézetünk szerint a katonai hatalomátvétel nem annyira ok, mint inkább következmény. Thaiföld demokratikus intézményeinek, a szabadságjogok érvényesülésének külső megítélése ugyanis 2006 óta fokozatosan romlik, e tekintetben ellentétesen mozog a régió alaptendenciáival és saját korábbi fejlődési pályájával is. A Freedom House (FH) értékelése szerint ebben az évben csúszott le az 1992-től kibontakozott demokratikus reformok következtében elért „szabad” kategóriából a „részben szabad” kategóriába, amelyből ettől kezdve nem is sikerült feljebb lépnie.¹¹

2015-ben Thaiföld a katonai hatalomátvétel nyomán a „nem szabad” kategóriába csúszott az FH értékelési rendszere szerint. 2017-re Vietnammal, Laossal és Kambodzsával továbbra is Délkelet-Ázsia diktatórikus berendezkedésű államainak csoportját képviseli, 32 pontjával már az egyik leggyengébb értékelést kapta a térség 11 állama közül. Felidézve a korábbi párhuzamot, érdekes, hogy még a hosszú katonai diktatúra után felemás rendszerváltáson átesett, szomszédos Mianmar is a „részben szabad” kategóriába sorolódott. Anélkül, hogy túlértékelnénk az FH pontozásos besorolásának jelentőségét, érdemes figyelni rá, hogy a témával foglalkozó elemzők már több mint egy évtizede aggályosnak ítélik a politikai szabadságjogok érvényesülését az országban. Visszafejlődése e tekintetben még a 2006. évi puccsot megelőzően elkezdődött, és a választott kormányok 2007–2014 közötti periódusában sem érte el újra korábbi szintjét. Minden jel arra mutat tehát, hogy a thaiföldi közélet antidemokratikus, jogkorlátozó tendenciáinak kialakulásáért elsősorban a belpolitikai erőtényezők kompromisszumképtelen, az alternatív törekvéseket el nem fogadó hozzáállása és évtizedes szembenállási stratégiái tehetők felelőssé. A 2014-es katonai hatalomátvétel ezen csak tovább rontott, de azt túlzás lenne állítani, hogy Thaiföld gondjaiért a katonai elitet terhelné kizárólagos felelősség. Szintén nem magyarázhatók a történetek a „nyugati demokrácia csapdájával”, ahogy azzal 2014 júniusában a nyugati médiumok által is széles körben idézett kínai újságcikk próbálkozott, persze a pártállami berendezkedés és a kínai demokráciafelfogás védelmének szándéka mellett.¹² Bár azzal egyetérthetünk, hogy a korlátozások nélküli utcai politizálás könnyen árthat a törvényes intézmények elismertségének és működésének, Thaiföld politikai berendezkedése soha nem volt teljesen megfeleltethető egy nyugati demokráciáénak, anomáliáinak forrása tehát nem a mintakövetés, hanem a tradicionális társadalmi befolyásviszonyok fennmaradása és összeütközése a demokratikus érvényesülés lehetőségével fellépő új, a többség által osztott csoportérdekekkel. A demokratikus folyamatok megakasztására pedig éppen azért kerülhetett sor az utóbbi évtized folyamán, mert az ellenzék tudta, hogy vannak olyan intézmények az országban (például az Alkotmánybíróság és persze a hadsereg), amelyek képesek és hajlandók akadályozni a választott kormány működését (esetenként kifejezetten felszámolva azt), illetve meggátolni a törvényhozás által szentesített politikai gyakorlat érvényesülését.

¹¹ Thailand, [online]. Forrás: Freedomhouse.org [2017. 06. 21.].

¹² People's Daily warns against „trap” of Western-style democracy, [online], 2014. 06. 09. Forrás: China.org.cn [2017. 07. 21.].

sét. Ehhez nem kellett más, mint kiprovokálni a fegyveres erők fellépését, amely 2006 óta a konzervatívoknak többé-kevésbé megfelelő fordulatot hozott a hatalmi status quo-ba. Ezek az opciók azonban éppen hogy nem részei a nyugati demokráciák működésének, ezért Thaiföld belpolitikai benuhátságáért a nyugatosodást felelőssé tenni a valóság jelentős torzítása.

Gazdasági tendenciák, avagy a problémák kontinuitása

Thaiföld gazdaságtörténetében az 1997-es kelet-ázsiai valutaválság nyomán kibontakozott gazdasági válság mélypontja, az 1998. év jelent komoly korszakhatárt. Az ekkortól intenzív növekedésnek induló thai gazdaság¹³ ugyanakkor korabeli elemzői konszenzusok szerint a belpolitikai bizonytalanság egyik legnagyobb kárvallottja lehetett volna. Ezzel szemben a 2006-ban csaknem 5%-os nominális GDP-növekedést 2007-ben 5,4%-os bővülés követte. Csak a gazdasági világválság 2008–2009-es mélypontja hozott valódi visszaesést a dinamikában. Ezt 2010-ben egy 7,5%-os „felpattanás” követte, amelyre azonban valóban kiszámíthatatlanabb, hektikusan növekedő évek következtek.¹⁴ Mindennek köszönhetően a 2005–2015 közötti időszak éves növekedési átlaga mindössze 3,3% volt.¹⁵ 2016-ra még ehhez képest is szerény, 3,2%-os növekedést sikerült elérni,¹⁶ amely az Ázsiai Fejlesztési Bank előrejelzései szerint az elkövetkező években csak szerény mértékben, egy-két tizedszázalékkal emelkedik majd. Növekedés tekintetében Bangkok már 2010 óta a térség se-reghajtója,¹⁷ a 2020-ig szóló előrejelzések pedig nem is jósolnak változást e státuszában.¹⁸ Különösen kiábrándító e folyamat, ha felidézünk, hogy 1960–1989 között a négy legnagyobb délkelet-ázsiai gazdaság közül még Thaiföldet jellemezte a legmagasabb évi átlagos GDP-növekedés.¹⁹ Emellett 2013 óta megfigyelhető a thai baht fokozatos értékvesztése is az amerikai dollárhoz képest. Ez az akkori 1:28,6 átváltási árfolyamtól az 1:34 árfolyamig vezetett 2017 júliusáig. Utóbbi már egy, az év eleje óta tartó mérsékelt, de 2013 óta a leg-határozottabbnak számító erősödési ciklus eredménye.²⁰

A rendelkezésre álló adatsorok tükrében tehát megállapítható, hogy Thaiföld éves gazdasági növekedése tartósan alacsonyabb pályára állt, mint ahogy az a 2010 előtti években jellemző volt. Ennek okait azonban aligha a katonai kormányokkal szembeni befektetői bizalom csökkenésében kell keresnünk, sokkal inkább az ország strukturális gazdasági problémáiban, amelynek gyökerei egyébként éppen a baloldali kabinetek idején alakultak ki.

Mindezt részben alátámasztani látszik a thai tőzsde mozgása is. Az elmúlt öt esztendő folyamán a tőzsdeindex 1225 és 1628 pont közötti sávban ingadozott, legkomolyabb vissza-

¹³ Thaiföld mindennek dacára csak 2003-ra heverte ki teljesen a válság hatásait.

¹⁴ GDP growth (annual %), [online]. Forrás: World Bank [2017. 06. 21.].

¹⁵ Minderről bővebben lásd: Getting Back on Track – Thailand systematic country diagnostic, [online]. Forrás: World Bank [2017. 07. 07.].

¹⁶ Thailand: Economy, [online]. Forrás: Asian Development Bank [2017. 06. 21.].

¹⁷ Getting Back on Track... i. m., 43. o.

¹⁸ Dina DARSHINI: ASEAN – Distributed Power to lend a much needed hand, [online], 2015. 07. 23. Forrás: Decentralized-energy.com [2017. 07. 01.].

¹⁹ Malcolm H. DUNN: The Economic Development of East and Southeast Asia Reconsidered – A critical Comment on the Current Debate, [online], 3. o. Forrás: Uni-potsdam.de [2017. 07. 01.].

²⁰ XE Currency Charts: USD to THB, [online]. Forrás: Xe.com [2017. 07. 06.].

esése a 2014-es kormányválság idején volt megfigyelhető. Noha az index máig nem tudta túlszárnyalni 2013. májusi rekordját, a katonai junta uralma alatt a 2016-os újabb hullámvölgyet követően az index napjainkra 1550 pontot meghaladó átlagos értéken konszolidálódott.²¹ A katonai hatalomátvétel nem rázta meg az ország kötvénypiacát sem. Thaiföld tízéves futamidejű államkötvényeinek hozama 2014 januárja óta egyértelműen csökkenő pályára állt, s a tendencia csak 2016 márciusától korrigált kis mértékben, 2017. július elejére 2,5%-os,²² nagyjából a 2015. novemberinek megfelelő hozamszintet állítva be.²³

Az 1997–1998-as válságévek a thai GDP-arányos államadósság számottevő növekedését eredményezték. Ez az 1996-os 14%-os értékről 2001-re 57,6%-ra ugrott,²⁴ 2016-ra pedig 42,73%-ra mérséklődött. Ez, ha nagyon szerény mértékben is, de alacsonyabb a 2014-es értéknél, amely önmagában is egy 2011 óta tartó emelkedő periódus végét jelezte.²⁵ Az adatok alapján úgy tűnik, hogy a katonai rezsimet eddig nem jellemzi lazább fiskális politika, mint Yingluck Shinawatra kormányáét. Hasonlóan értékeli ezt a témával foglalkozó nyugati szervezetek is. A thai szuverén államadósság hosszú távú besorolása a nemzetközi hitelminősítőknél általában a befektetésre ajánlott sáv alsó középkategóriájába kerül (ez a Fitch Ratingsnél és a Standard&Poors esetében is BBB+ besorolást jelent), és stabil kilátásokkal rendelkezik.²⁶ Ezzel azon délkelet-ázsiai államok közül, amelyek egyáltalán rendelkeznek besorolással az említett intézményeknél, általában mindössze Szingapúr és Malajzia minősítése előzi meg Thaiföldét. Úgy tűnik tehát, hogy a katonai uralom érdemben nem rendítette meg a thai állam fizetőképességébe vetett nemzetközi bizalmat sem.

Thaiföld politikatörténetének ismeretében persze aligha meglepő, hogy a befektetők kevéssé foglalkoznak a kormány összetételével és demokratikus legitimitációjával – az ország impresszív gazdasági fejlődése a múltban is e szempont nélkülözése mellett ment végbe, és a tapasztalatok azt sejtették, hogy a katonai háttérű hatalomváltások nem gyakorolnak érdemi hatást Bangkok nemzetközi kapcsolataira és pénzügyi kötelezettségvállalásaira.

Ma már ugyanakkor az is látszik, hogy a gazdasági lassulás következtében az ország regionális pozíciói fokozatosan romlanak. Ez viszonylag lassú folyamat, amelynek hatásai még nem drasztikusak, de már észlelhetők. Napjainkban még mindig Thaiföldé Délkelet-Ázsia második legnagyobb gazdasága, előrejelzések szerint azonban néhány éven belül a harmadik helyre szorul majd a Fülöp-szigetek mögé. Ez távolabbról szemlélve valójában visszaelőzést jelent majd, hiszen egészen az 1980-as évek végéig a Fülöp-szigeteké volt a második legnagyobb reálértékű GDP a térségben. Az egy főre jutó GDP tekintetében (nominálértéken) a thai állam jelenleg a negyedik helyen áll, és amennyiben a jelenlegi fejlődési trendek folytatódnak, visszacsúszása e rangsorban is biztosra vehető. Thaiföld tehát gazdasági súlyát tekintve jelenleg még viszonylag előkelő, de fokozatosan romló pozíciót tölt be az ASEAN tagállamai között. Ennek azonban kevés köze van a politikai intézmény-

²¹ Stock Exchange of Thailand SET Index, [online]. Forrás: Bloomberg Markets [2017. 07. 02.].

²² Ugyanekkor a magyar tízéves államkötvények referenciahozama 3,11% volt. Referenciahozamok, [online]. Forrás: Államadósság Kezelő Központ [2017. 07. 06.].

²³ Thailand 10-Year Bond Yield, [online]. Forrás: Investing.com [2017. 07. 06.].

²⁴ Yuwawan RATTAKUL: Thailand's recent public debt issues. In: *Fiscal issues and central banking in emerging economies*, BIS Papers No. 20, 2003, 234–244. o.

²⁵ Boris SULLIVAN: Thailand Government Debt to GDP ratio at 42.73 percent, [online], 2016. 11. 24. Forrás: Thailand-Business-News.com [2017. 08. 01.].

²⁶ Thailand, [online]. Forrás: Asianbondsonline.adb.com [2017. 07. 06.].

rendszer, illetve az alkotmányos berendezkedés állapotához. Prayuth Chan-ocha kormányzása önmagában érdemben nem rontotta az ország gazdasági kilátásait, igaz, nem is javította. A katonai juntának láthatóan kevés elképzelése van a leszakadó északi és északkeleti régiók fejlesztéséről, és eddig nem fogalmazott meg olyan gazdasági programot sem, amely javítaná Thaiföld relatív versenyképességét regionális versenytársaihoz képest.²⁷

Belpolitikai konszolidáció és külpolitika a katonai hatalomátvételt követően

A katonai junta szerény gazdaságpolitikai teljesítményéhez ugyanakkor igen határozott belpolitikai konszolidációs erőfeszítések társultak. Az uralkodócsalád bírálata szigorú büntetéssel sújtó felség sértési törvény kiterjedt alkalmazása nyomán a baloldali ellenzék relatíve passzív szerepbe kényszerítette, miközben alkotmányozási programja rendszer szinten igyekszik kezelni a baloldali hatalomátvétel nemkívánatosnak ítélt lehetőségét, vagy legalábbis megakadályozni, hogy egy párt önállóan kormánytöbbséget szerezhesen az alsóházban. Yingluck Shinawatrát 2015 januárjában öt évre eltiltották a közügyektől. Bejártott forgatókönyv volt már ez: 2006-tól napjainkig mintegy 150, a Shinawatra-klán köréhez tartozó thai politikust tiltottak el meghatározott időszakokra a közügyekben való részvételtől.²⁸ Ez, valamint az említett felség sértési törvény értelmében megfogalmazott vádak a politikai küzdelem nyugati szemmel piszkos, de egyre szélesebb körben alkalmazott eszközeit jelentik a mai Thaiföldön.

Noha a junta célkitűzései felől az átlagpolgárok soraiban is keveseknek lehetett kétségük, az elmúlt három esztendő az utcai politizálás szemszögéből nézve mégis sokkal kevésbé volt hangos Thaiföldön, mint a puccsot megelőző csaknem egy évtized. Ez nem jelenti azt, hogy nem volt precedens utcai demonstrációkra, de azok a korábbiaknál sokkal kevesebb ember részvételével zajlottak. Összességében a baloldali mozgalom viszonylag enerváltan vette tudomásul, hogy egy időre ismét elzárultak előle a legális kormányzati szerepvállalás útjai. A jelentős részben vidéki gyökerekkel bíró támogatók „ráuszítása” a fegyveres erők személyzetére persze nem volt életképes forgatókönyv. Létezik azonban a tiltakozásoknak egy másik színtere is: ez a kibertér, amelynek lehetőségeivel a thai ellenzékiek is kísérleteznek.²⁹

Érdeemes ugyanakkor felidézni a kiegyensúlyozottság érdekében, hogy a bukott kormányzattal szembeni jobboldali vádak sem teljesen alaptalanok. Yingluck rizstámogatási rendszere (amelynek keretében az állam piaci áron felül vásárolta fel a termelőktől a gabonát, amelynek egy része ráadásul az elégtelen tárolási feltételek miatt tönkrement, tovább növelve a veszteségeket) legalábbis súlyos kételyeket vet fel. A rendszer, amely több millió termelőt érintett, az ellenzék szemében a politikai korrupció mintapéldája volt, amelynek keretében a kormány a városi adófizetők pénzéből látta el apanázzsal vidéki szavazóbázisát. A thai államnak a rendszer működéséből fakadó anyagi veszteségét 2015-ben körülbelül

²⁷ Joshua KURLANTZICK: Thailand's Coup, Three Years On, [online], 2017. 05. 24. Forrás: CFR.org [2017. 07. 07.].

²⁸ Kate HODAL: Yingluck Shinawatra banned from Thai politics and faces charges, [online], 2015. 01. 23. Forrás: TheGuardian.com [2017. 07. 25.].

²⁹ The shape-shifting form of protests, [online], 2015. 10. 06. Forrás: Bangkokpost.com [2017. 07. 11.].

10 milliárd angol fontra becsülték.³⁰ Amennyiben a bíróság megállapítja Yingluck felelősségét az ügyben, akár tíz év szabadságvesztéssel is sújthatja. Erősen kérdéses azonban, hogy a Shinawatra-klán népes tábora az eddigiekhez hasonló visszafogottsággal reagálna-e egy ilyen lépésre is.

A katonai hatalomátvételt kísérő visszafogott belső reakciók ellenére a történetek nemzetközi megítélése kevésbé volt egyöntetű. Thaiföld közvetlen kül- és biztonságpolitikai környezetében, az ASEAN-térségben nem okozott lényegi feszültséget az ország külkapcsolataiban a választott kormány elmozdítása. Ennek oka (a megszokáson kívül), hogy az ASEAN nem tekinti kötelezően követendő mintának a nyugati típusú demokrácia modelljét a szervezet tagállamai számára, amelyek óvakodnak beleavatkozni egymás belügyeibe. Miniszterelnökként Chan-ocha első külföldi útja a szomszédos Mianmarba vezetett,³¹ ami dacára a fogadó ország alacsony nemzetközi presztízisének, egyáltalán nem volt az elszigetelődés jele. Mianmar és Thaiföld konfliktusos történelme ezer szállal kötődik egymáshoz, ezért a thai külpolitika hagyományosan erős figyelmet szentel északnyugati szomszédjának.

Bangkok első számú régió kívüli szövetségesét, az Amerikai Egyesült Államokat kormányzó Barack Obama és környezete ugyanakkor erős kritikával fogadta a thai katonai elit újabb államcsínyét, és ezt a kétoldalú kapcsolatok visszafogásával is kifejezésre juttatta. Elhidegülésük még a korábban érinthetetlennek tűnő katonai kapcsolatokon is nyomot hagyott, az USA visszavett a közös éves hadgyakorlatok intenzitásából. A nagypolitikai elzárkózás ellenére Obama hivatali ideje alatt Chan-ocha kétszer is járt miniszterelnökként az USA-ban: az ENSZ közgyűlésén és 2015-ben egy délkelet-ázsiai vezetői delegáció tagjaként. Aligha volt váratlan, hogy az amerikai üzenetek a kelet-ázsiai térségben manapság megszokott választ váltották ki a thai kormányzatból: a stratégiai egyensúlyozás politikájának hangsúlyosabb megjelenését a Kínai Népköztársaságnak tett gesztusok által. Miután a nyugati hatalmak nemtetszésüket fejezték ki az államcsíny miatt, 2014 júniusában thai katonai delegáció érkezett a Kínai Népköztársaságba, hogy „áttekintsék a jövőbeni együttműködésre vonatkozó terveiket”.³² Nem részletezték ugyan, hogy milyen tervekre gondoltak, a diplomáciai üzenetet azonban enélkül is nehéz lett volna félreérteni. A delegációt vezető, igen befolyásos Surasak Kanjanarat tábornok még inkább hangsúlyozta ezt azzal a kijelentésével, miszerint kínai partnereivel „nem tárgyaltak a thaiföldi helyzetről, mert az nem releváns”.³³

A 2016-os amerikai elnökválasztás eredménye a Washington–Bangkok-nexus tekintetében is gyors változás lehetőségét vetette fel. Obama utóda, Donald Trump washingtoni látogatásra hívta meg Prayuth Chan-ocha tábornokot, aki e gesztust bangkoki invitációval viszonzta.³⁴ Thai kormányfő immár 2006 óta nem tett látogatást a Fehér Házban.

³⁰ HODAL: *i. m.*

³¹ Saw Yan NAING: Thai PM Likely to Choose Burma for First Trip Abroad, [online], 2014. 09. 12. Forrás: TheIrrawaddy.com [2017. 07. 11.] és Amy Sawitta LEFEVRE – Andrew R. C. MARSHALL: Old soldiers to meet as Thai PM makes Myanmar his first foreign visit, [online], 2014. 10. 07. Forrás: Reuters.com [2017. 07. 11.].

³² Amy Sawitta LEFEVRE: Thai army delegation visits China amid Western reproach of coup, [online], 2014. 06. 11. Forrás: Reuters.com [2017. 07. 25.].

³³ Uo.

³⁴ Richard S. EHRlich: Trump invitation will help Thailand's authoritarian leader fend off domestic opposition, [online], 2017. 03. 02. Forrás: WashingtonTimes.com [2017. 07. 06.].

Chan-ocha meghívása ezért is tűnik vállalhatatlan lépésnek a nemzetközi jogvédő szervezetek szemében.³⁵ A katonai junta nagy reményekkel tekint a kapcsolatok újbóli dinamizálásának lehetősége elé, és ebben minden jel szerint aligha kell majd csalatkozniuk. Amennyiben a demokrácia és az emberi jogok érvényesülésének feltételei nem kerülnek szóba a két kormány között, tulajdonképpen jelenleg nincs olyan tényező, amelynek gátolnia kellene további kölcsönösen előnyös együttműködésüket.

Bangkok magatartása jól példázza az Egyesült Államok kelet-ázsiai befolyásépítésének korlátait, amelyek aligha küzdhetők le a demokratikus intézményrendszer és kultúra fejlesztéséért tett, a helyi elitek együttműködési készségére végső soron negatív hatással bíró intézkedések háttérbe szorítása nélkül. Mianmarban a polgári kormányzás erősítése érdekében kimunkált pozitív ösztönzők hasznosnak bizonyultak, ugyanakkor Thaiföldön a szankcionáló jellegű magatartás nem járt a kívánt eredménnyel. Minthogy a térségben az elsődleges amerikai stratégiai érdek a Kínai Népköztársaság nagyhatalmi mozgásterének korlátozása, Washingtonnak végeredményben óvakodnia kell helyi szövetségeinek meggyengítésétől. Ez a thaiföldi rendszer számára azt jelenti, hogy formálódó alkotmányos játékszabályaira az amerikai külpolitika csak nagyon kímérten próbálhat hatást gyakorolni.

Alkotmányozási játszmák

A 2001 óta napvilágot látott két thaiföldi alkotmány készítőinek szándékai alapján különös feladványt kívánt megoldani. Egyrészt biztosítani akarta a konzervatív érzelmű, de szám szerint kisebbségben lévő körök érdekei szerinti belpolitikai erőviszonyokat, aminek legfontosabb támasza a Shinawatra-klán hatalomból való kizárása lett volna. E cél szorosan összekapcsolódott az alkotmányos alapstruktúra, azaz a monarchia és a pártok felett működő intézmények védelmének ideájával.

Másrészt ugyanakkor meg kívánta őrizni a közjogi rendszer többé-kevésbé demokratikus díszleteit, mivel bármiféle tartós diktatórikus elhajlás sérthette volna az ország külpolitikai és gazdasági érdekeit, de ami még ennél is fontosabb, kiszámíthatatlan reakciókat szülhetett volna a társadalom soraiban. Thaiföld politikai struktúrájában is ismert fogalom a fékek és ellensúlyok rendszere, amelyek létjogosultságát a politikusokkal szembeni bizalmatlanság teremtette meg. A 2006-ig hatályban lévő 1997-es alkotmány függetlennek szánt ellenőrző intézmények sorával igyekezett korlátok közé szorítani a politikai elit vagyonsodási és hatalmi ambícióit. Nem meglepő tehát, hogy ezen testületek befolyás alá vonása a thai politika „erős embereinek” fontos célkitűzései közé tartozott.³⁶ Igazán Thaksin Shinawatra volt eredményes ebben a játékban, befolyása az Alkotmánybíróság döntéseire és személyzeti politikája erősítette a jobboldali ellenzék azon vádjait, miszerint a monarchia megdöntésére és államfői egyeduralomra tör. 2006-os megbuktatását követően tehát a politikai közelmúlt egyik sarkalatos konklúziója volt, hogy a hatalmat ellenőrző intézmények nem igazán tudták betölteni a szerepüket, ezért reformra szorulnak.

³⁵ Uo.

³⁶ Erről lásd: Tom GINSBURG: Constitutional afterlife: The continuing impact of Thailand's postpolitical constitution, *International Journal of Constitutional Law*, 7. évf., 2009/1, 83–105. o.

Ilyen szellemben került sor a katonai puccsot követően egy ideiglenes alkotmány megfogalmazására, amely az Alkotmánybíróságot is újjáalapította. Az új testület feloszlatta a Thai Rak Thai pártot, és vezetőit öt évre eltiltotta a közügyek gyakorlásától. Thaksint később távollétében adócsalásért szabadságvesztésre ítélték. A tartósnak szánt alkotmány tervezetét a katonai kormányzat 2007. augusztus 19-én népszavazásra bocsátotta – elsőként az ország alaptörvényei közül. A voksoláson megjelent a választójogú népesség 57%-a, ezen belül az érvényes szavazatok 56%-a támogatta az alkotmányt.³⁷ Noha az eredmény nyomán a 2007-es alkotmány hatályba léphetett, e két szám mégis inkább a társadalom kettészakadásának és a folyamattal szembeni szkepticizmusának a bizonyítéka. Már akkor az volt az elemzői konszenzus, hogy számítani lehet a két nagy belpolitikai tábor további összecsapásaira. Igazolták mindezt a rákövetkező évek eseményei is.

Mint említettük, az alkotmányos változások 2007-ben nem jártak együtt a baloldal hatalmi bázisának felszámolásával. Következésképpen mindössze azt sikerült elérni, hogy a Thai Rak Thai utódpártjának immár Shinawarta nélkül elért választási győzelme után széles nyilvánosság előtt zajlott az új kormánnyal szembeni intézményesített jogi küzdelem. Történeti részletekbe bocsátkozni ehelyütt nem érdemes, arra viszont mindenképpen fel kell hívnunk a figyelmet, hogy az Alkotmánybíróság új összetételével ettől kezdve meghatározó szerepet kapott a baloldali politikai vezetők eltávolításában, elsősorban a közügyektől való határozott idejű eltiltás eszközének alkalmazásával.

A 2007. évi alkotmány különösen érdekes előírása volt a kormány vezetőjével szemben, hogy a parlament választott tagjának kell lennie, és legfeljebb nyolc évig lehet hivatalban.³⁸ Más szavakkal: Thaksin Shinawatra már akkor sem tervezhet hosszú kormányfői karriert, ha történetesen hazatérhetne, és általában nemkívánatos, hogy egyazon személy túl sokáig állhasson a végrehajtó hatalom élén. Emellett a törvényhozás felsőházának (Szenátus) összetételébe is beiktattak egy, a kedvező politikai erőviszonyokat biztosító elemet: a felsőház 150 tagjából mindössze 76 kapta mandátumát a választások eredményeképpen (tartományonként egy fő), a többieket kinevezték. A szelekciót végző testület elvileg a napi politikától független intézmények tagjaiból állt, és az ország köztisztviselőiben álló, jelentős teljesítményt mutató polgárai közül jelölte ki a hiányzó szenátorokat.³⁹ Továbbá a választásokon mandátumot nyert szenátorok sem lehettek politikai pártok tagjai, illetve viselhetek közhivatalt megválasztásukat megelőzően legalább öt évig, valamint nem állhattak semmilyen családi kapcsolatban hivatalban lévő alsóházi képviselőkkel.⁴⁰ A szenátorjelölteknek minimum BA fokozatú diplomával kellett rendelkezniük, biztosítandó a testület értelmi-ségi jellegét (hasonló iskolázottsági követelményt egyébként a Minisztertanács tagjaival szemben is megfogalmazott az alkotmány⁴¹). Ilyen feltételek mellett szinte kizárt volt, hogy a Shinawatra-klán támogatói kerüljenek többségbe a felsőházban, függetlenül a lakosság pártpreferenciáitól.

³⁷ Tim MEISBURGER: In Thailand: After the Constitutional Referendum, [online], 2007. 08. 22. Forrás: Asiafoundation.org [2017. 08. 02.].

³⁸ Constitution of the Kingdom of Thailand, 2007, 116. o.

³⁹ Uo., 69–71.

⁴⁰ Uo., 72–74.

⁴¹ Uo., 118.

A politikai tevékenység ellenőrzésére, illetve ellensúlyozására hivatott intézmények tehát Thaiföldön erőteljesen konzervatív érték- és érdekvédelmet kezdtek szolgálni, látványosan korlátozva a baloldali politikai kezdeményezések érvényesülését. A rákövetkező években mindemellett bizonyossá vált, hogy a társadalom többségének politikai szimpátiája tartósan napirenden tartja a balközép opciót, ami mellett az intézmények hasonló működése legfeljebb kormányzati kudarcok, patthelyzetek sorát idézheti elő. A 2014-es katonai hatalomátvételt – mint láttuk – hasonló szituáció vezette be.

Prajuth Chan-ocha fellépését követően a katonai junta 2006-os elődeinek nyomdokán haladva új alkotmány megszüvegezését hirdette meg. Ennek során figyelembe vették az elmúlt évtized tapasztalatait is.

A publikált alkotmánytervezet szerint a Szenátus létszámát 200 főre emelnék. Tagjai 20 foglalkozási csoportra tagolódnak,⁴² párttagságuk nem lehet, igaz, a megválasztás előtti minimum ötéves tilalmi periódust e tekintetben nem írták elő újra, csak a párttiszségek esetében.⁴³ A szenátorok egy bonyolult, a Választási Bizottság által koordinált mechanizmus által kiválasztott személyek, akik névleg a társadalmat reprezentálják majd.

Ezt megelőzően azonban egy ötesztendő átmeneti időszakra egy 250 fős Szenátust állítanak fel, amelynek tagjait a jelenlegi katonai juntával egyeztetve kivétel nélkül kinevezett szenátorok alkotják. Köztük hat olyan személy is helyet kap majd, aki a fegyveres erők legfelsőbb vezetéséhez tartozik.⁴⁴ Ez a katonai elit intézményesített törvényhozási szerepét alapozza meg a kérdéses időszakra. Könnyű e mögött újfent a mianmari példát sejteni, de azonnal hozzá is kell tennünk, hogy az északnyugati szomszédnál a fegyveres erők sokkal kiterjedtebb, időben nem korlátozott törvényhozási és kormányzati pozícióval is rendelkeznek, amelyhez képest a thaiföldi megoldás sokkalta mérsékeltebb. Igaz ugyanakkor az is, hogy a fegyveres testületek jelenléte a törvényhozásban összeegyeztethetetlen a demokratikus rendszerek alapértékeivel, ráadásul a foglalkozási csoportok egyikének reprezentánsaiként valamilyen formában várhatóan fennmarad majd. Az eredetileg meghatározott szabályok szerint felálló, kétszáz fős Szenátus várhatóan 2022-től működhet majd.⁴⁵

Egy személy továbbra is legfeljebb összesen nyolc évig töltheti be a kormányfői hivatalt, amivel a 2017-es alkotmány is korlátok közé szorítja az állami vezetők lehetséges karrierkilátásait.⁴⁶ Elsősorban persze a fennálló hatalmi viszonyokkal kevésbé konform politikusoknak jelenthet ez nehézséget. Többé nem kell ugyanakkor a miniszterelnöknek a törvényhozás választott tagjának lennie. A kommentárok ezzel kapcsolatban leginkább azt jegyzik meg, hogy persze Prayuth sem az. Ugyanakkor továbbra is minimum BA fokozatú diplomával kell rendelkezniük a Minisztertanács tagjainak.⁴⁷

⁴² Ilyen foglalkozási kategóriákat határoztak meg számukra, mint például államigazgatás és védelem, jog és igazságügy, természettudomány és technológia, oktatás, közegészségügy stb. Khanittha THEPPAJORN: Professional groups determined for Senate selection, [online], 2017. 08. 05. Forrás: NationMultimedia.com [2017. 08. 08.].

⁴³ Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017, 38–40. o.

⁴⁴ Hiroshi KOTANI: Thai Senate to be appointed at junta's behest, [online], 2016. 03. 24. Forrás: NIKKEI Asian Review [2016. 04. 02.].

⁴⁵ Mongkol BANGPRAPA: Senators bill focuses on cross-election, [online], 2017. 08. 05. Forrás: Bangkokpost.com [2017. 08. 08.].

⁴⁶ Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017, 59.

⁴⁷ Uo., 60.

Az alkotmány megerősítette továbbá a politikától független alkotmányos intézmények fennmaradását. Több ponton is megfigyelhető, hogy a dokumentum őrzi a politikai karrierre vágyókkal szembeni bizalmatlanság szellemiségét. Kimondja, hogy senki sem használhatja jogait és szabadságait a demokratikus kormány és a király mint államfő megdöntésének érdekében.⁴⁸ Aki egy másik személy részéről hasonló szándékot észlel, a főügyészen keresztül indítványozhatja az Alkotmánybíróság beavatkozását. Korábbi tapasztalatok alapján tehát ez jellemzően a közügyektől való időleges eltiltást vonja maga után. Még érdekesebb, hogy az alkotmány ez a pontja tulajdonképpen egymás feljelentgetésére buzdítja az állampolgárokat. Így tehát alkotmányosan szentesíti a belpolitikai hidegháborúban a (főként baloldali) politikai riválisok ellehetetlenítésére korábban is elterjedten alkalmazott megoldásokat.

A 2017. évi thai alaptörvény – jóllehet a törvényhozás és a pártok mozgásterének szabályozását illetően a jobboldalon sem övezte osztatlan elismerés – lényegében megfelel a konzervatív körök azon elvárásának, amely a monarchikus államforma stabilizálását célozta. Az állampolgárok kötelességeinek felsorolásakor első helyre került (a nemzet, a vallások és a demokratikus kormányzat mellett) a király személyének megóvása és államfői pozíciójának fenntartása. Olyan értelmű alkotmánymódosítás, amely megváltoztatná az ország államformáját, illetve az uralkodó államfői státuszát, a 255. szakasz alapján tiltott, tehát a 2017. évi alkotmány a saját jövőbeli módosításának lehetőségei elé is korlátot állít.⁴⁹

A hagyományos thai nemzeti ethosz támogatása mutatkozik meg a buddhizmus kiemelt szerepének elismerésében, eszméinek terjesztésére vállalt kötelezettségben. Noha az alkotmány a 67. szakaszában elvben a többi vallás védelmét is kimondja, hasonló kötelezettségeket ezekkel szemben nem vállal.⁵⁰ Hosszú távra nézve – már, ha feltételezzük, hogy az alkotmány és/vagy ezen szakasza hosszú távon hatályban marad – mindez annak a perspektíváját vetíti előre, hogy a Thaiföldön domináns szerepben lévő, erősen nacionalizált és politikai aktivitást mutató theraváda irányzat állami segítséggel téríthet a vallási kisebbségek körében. Ez utóbbi különösen a dél-thaiföldi maláj muszlim kultúra érvényesülésének feltételeit ronthatja, és fokozhatja az amúgy is meglévő, a 2000-es évek óta etnikai színezetű összecsapásokig eszkalálódott feszültségeket a többségi társadalommal.

A fentiek, valamint a dokumentum XVI. fejezetében megfogalmazott nemzeti reform célkitűzései⁵¹ egyaránt arra mutatnak, hogy Thaiföld 2017. évi alkotmánya általános szellemiségét tekintve folytatója az ország nacionalista hagyományainak, ezzel is kontinuitást teremtve a korábbi belpolitikai periódusokkal, és alapozva azokra az érzelmekre, amelyek a thaiok körében máig nagy becsben állnak.

A 2017-es alkotmány tehát immár a második a volt bő tíz év alatt, amelyet a fegyveres erők megbízásából fogalmaztak meg az ország számára. Az alkotmánytervezetet 2016. január 29-re készítették el. Minthogy törvényhozási legitimációval ez a dokumentum sem rendelkezett, ismét népszavazás útján igyekeztek bizonyítani a társadalom többségének kiállítását mellette.

⁴⁸ Uo., 15.

⁴⁹ Uo., 97.

⁵⁰ Uo., 21.

⁵¹ Uo., 99–104.

Ennek értelmében a legújabb alkotmányt 2016. augusztus 7-én bocsátották népszavazásra. Noha a szavazás tisztaságát helyi és külföldi elemzők is már előre kétségbe vonták, a kihirdetett eredmények voltaképpen nem árulkodtak komoly torzításokról. A thai választási bizottság szerint a szavazásra jogosultak mindössze 55%-a nyilvánított véleményt, igaz, ezek 61,5%-a támogatta az új alkotmányt.⁵² Mindent egybevetve ezt nem tekinthetjük kimagasló kiállásnak a katonai junta intézkedései mellett. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a 2007-es választásokon 74,5%, míg a 2011-es választásokon 75,03% vett részt (a 2014-es választások hasonló adatai az ellenzéki bojkott miatt ebben az összefüggésben kevésbé használhatók).⁵³ A thai politikai részvételi kultúra mellett tehát nem túlzás azt feltelegeznünk, hogy a távol maradók az Európából is jól ismert „lábbal szavazás” taktikáját választották, és a 2016-os alkotmányreferendum is lényegében a 2007-es megfelelőjének megítélése alá esett a lakosság egy jelentős részének szemében. Ezzel együtt a katonai kormány eredményesnek nyilvánította a népszavazást (ez technikai és jogi értelemben igaz is volt) és az előre meghatározott politikai menetrend tartása mellett tett hitet, amely 2017-re irányozta elő az újabb választások megtartását. Terveiket nem a lakosság hozzáállása, hanem a nagybeteg IX. Rama (Bhumibol Adulyadej) király régóta várható, belpolitikai szempontból mégis nagyon rosszkor, 2016. október 13-án bekövetkezett halála borította fel.

Mindez többet jelentett egy államfő elvesztésénél. A politikai rendszer az a stabilizáló eleme tűnt el, amely hosszú évtizedeken át biztosította a társadalom nagy többségének lojalitását és együttműködését a mindenkori kormányzattal, amely bírta az alkotmányosan korlátozott, mégis nagyon széles informális befolyással rendelkező uralkodó bizalmát. Egyetlen lehetséges utóda 64 éves fia, Maha Vajiralongkorn volt, akinek társadalmi megítélése botrányos életmódja és megnyilvánulásai miatt apjával össze sem hasonlítható. A katonai junta és az uralkodócsalád sietve állt ki a trónörökös mellett, hogy elejét vegye mindenfajta spekulációnak, amely gyengíthette volna az új uralkodó legitimitásába vetett hitet. A hagyományos buddhista gyászév menetrendje ugyanakkor lehetőséget és talán kényszert is teremtett a választások halasztására, már csak azért is, mert ennek alkalmából várható a belpolitikai feszültségek újbóli felszínre törése. Azt pedig nem kívánták megkockáztatni, hogy X. Rama trónra lépése utcai összecsapásokról legyen emlékezetes.

Az átmenet tehát az előzetesen vártnál hosszabbra nyúlt. A választások kiírásának lehetséges időpontjait e sorok születéséig immár harmadszorra halasztották el, 2016 és 2017 után 2018 közepére.⁵⁴ Az utóbbi csúszásban tehát már az uralkodóváltás is szerepet játszott, a gyászév letelte és Vajiralongkorn utódlásának elfogadtatása átalakították a konzervatív belpolitikai napirendet. Ebben egyébként aligha az új uralkodó alkotmánnyal kapcsolatos, némi módosítást indítványozó elvárásai jelentették a valódi tényezőt, mint inkább az, hogy időt vesz igénybe X. Rama trónörökösként számtalanszor megtépzott tekintélyének megerősítése, valamint Chan-ocha politikai jövőjének tisztázása is.

⁵² Lásd: Thai referendum: Military-written constitution approved, [online], 2016. 08. 07. Forrás: BBC.com [2017. 06. 21.] és Constitutional Referendum, 7th August 2016, [online]. Forrás: Election Commission of Thailand [2017. 06. 12.].

⁵³ Attachai UERANANTASUN: Analyzing National Elections of Thailand in 2005, 2007, and 2011 – Graphical Approach, *International Journal of Business and Social Science*, 3. évf., 2012/19, 70–79. o.

⁵⁴ Prashanth PARAMESWARAN: Why Is Thailand Delaying Elections Until 2018?, [online], 2017. 02. 10. Forrás: TheDiplomat.com [2017. 02. 15].

A vezető politikai formációk, így a Pheu Thai és a Demokrata Párt vezető személyiségei is kritizálták az alkotmánytervezetet annak illiberális és antidemokratikus vonásai miatt.⁵⁵ Rivalis politikai csoportokként megfogalmazott hasonló állásfoglalásuk nem is annyira meglepő, ha figyelembe vesszük, hogy az új alkotmány jelentősen beszűkíti a hagyományos pártpolitika mozgásterét, aminek legnagyobb kárvallottjai a nevezett nagy pártok lehetnek. Nem állíthatjuk tehát, hogy a jobboldali erők körében egyöntetűen pozitív megítélés alá esik a katonai junta tevékenysége. Mindezek ellenére Vajiralongkorn végül 2017 áprilisában aláírta az új alkotmányt.⁵⁶

Augusztusra a katonai junta egy másik belpolitikai természetű problémája is megoldódott: Yingluck Shinawatra – tartván az őt fenyegető börtönbüntetéstől – a thai–kambodzsai határon átszökve elhagyta hazáját.⁵⁷ Aligha hihetjük persze, hogy az exkormányfő ne állt volna titkosszolgálati megfigyelés alatt és a katonai junta ne értesült volna menekülési szándékáról – természetesen kiengedték az országból, még ha ezt most nyíltan nem is ismeri be senki. Yingluck önkéntes száműzetésében csatlakozott bátyjához Dubaiban. Lépésével ellenfelei szemében igazolta bűnösségét az ellene felhozott vádakban, egyúttal megkímélte a juntát a kellemetlen jogi eljárástól, amely alkalmas volt az ellenzéki demonstrációkra. Yingluck távoztával a baloldal újabb karizmatikus vezetőjét veszítette el, így ismét napirendre került a kérdés: ki lehet képes összetartani a meggyengült tömegbázist és fellépni a képviselőletében a majdan megrendezendő választásokon? Bár a felek ezzel elkerültek egy komolyabb konfliktust, a precedens nem kedvezett a thai igazságszolgáltatás megítélésének. A gyászév lejártával IX. Rama temetési szertartása 2017. október végén még a thai alattvalók érzelmi egységének jegyében zajlott le. Utódjának koronázása ez év végére várható, komolyan kétséges azonban, hogy atyjához hasonló stabilizáló szerepet tud-e majd játszani a politikai rendszerben.

Konklúziók

Mérleget vonva a fent leírtak alapján, nem tűnik úgy, hogy a jelenleg regnáló katonai kormányzat intézkedései valós megoldásokat kínálnának Thaiföld több mint egy évtizede húzódó belső válságára. Emellett a 2014 óta tartó thai politikai kurzus előzetes és azóta is hangoztatott ígéretei ellenére végeredményben nem tűnik alkalmasnak arra sem, hogy valódi demokratikus kibontakozást alapozzon meg az országban. A nemzetközi elemzők joggal mutattak rá, hogy az új alkotmány csorbítja Thaiföld korábban elért (vagy elérni vélt) demokratikus vívmányait, és torzítja a fékek és ellensúlyok rendszerét, több éves távlatban biztosítva a fegyveres erők belpolitikai befolyását. A katonák tevékenységének eredményei más tekintetben sem igazán lelkesítőek. Az ország nyugati kapcsolatainak romlása talán csak ideiglenes jelenség (ez főleg a Donald Trump vezette amerikai kormánytól függ), Thaiföld gazdasági pozícióinak romlása viszont egy olyan tartós, hosszú távú probléma,

⁵⁵ Rob EDENS: The Trouble with Thailand's New Constitution, [online], 2016. 02. 26. Forrás: TheDiplomat.com [2016. 03. 12.].

⁵⁶ Oliver HOLMES: Thailand's king signs constitution that cements junta's grip, [online], 2017. 04. 06. Forrás: TheGuardian.com [2017. 08. 01.].

⁵⁷ Yingluck Shinawatra: former Thai PM fled to Dubai say senior party members, [online], 2017. 08. 26. Forrás: TheGuardian.com [2017. 09. 01.].

amiben a katonai junta sem könyvelhetett el érdemi fordulatot. Az intézmények szabad működési feltételeinek hosszú ideje tartó gyenge megítélése pedig a katonai hatalomátvételekkel értelemszerűen csak tovább romlott. Fontos ugyanakkor ismét hangsúlyoznunk, hogy a rendelkezésre álló információk a thai állam állapotának bő egy évtizede tartó, fokozatosan romló tendenciájáról tanúskodnak. E folyamat a választott civil kormányok alatt is zajlott, alapját pedig nézetünk szerint Thaiföld politikai játékterén a 2000-es évek eleje óta keletkezett feszültségek, az intézményrendszer erre adott, a legális politikai versenyt tovább torzító válaszai, valamint a gazdaság strukturális problémái képezik.

A mindenkori thai elit 1932, vagyis az abszolút monarchia megszüntetése óta alkotmányok sorával (ezekből eddig mintegy 20 született) igyekezett kezelni az állam előtt álló belpolitikai és strukturális dilemmákat. E látszólag logikus megoldás iránt azonban mára elfogyott a bizalom, éppen azért, mert az alkotmányok gyengeségei születésük pillanatától ismertek. Így van ez a 2017-es alaptörvénnyel is, amelynek működésképtelensége esetére a kormányzat saját bevallása szerint sincsenek alternatív forgatókönyvek. Az áprilisban aláírt új alkotmányt tíz szervezeti törvény egészíti ki, amelyek kidolgozása e sorok születésekor is zajlik. Kevés esély mutatkozik rá azonban, hogy ezek sokkal kielégítőbb játékszabályokat teremtenek a civil pártelitnek számára, mint amelyek az alaptörvény szelleméből következnek.

Ahogy az hasonló esetekben megszokott, a thai elit évtizedes hatalmi játszmáinak és az ebből fakadó szakpolitikai tehetetlenségének árát végeredményben a társadalom fizeti meg. Thaiföld romló versenyképessége és regionális perspektívái természetesen negatívan hatnak a hétköznapi emberek egzisztenciális kilátásaira is. Hangsúlyozandó, hogy a lemaradás egyelőre nem látványos, de minden rendelkezésre álló prognózis azt mutatja, hogy a jelenlegi tendenciák fennmaradása esetén az ország olyan mértékben leértékelődik majd délkelet-ázsiai versenytársaihoz képest, hogy azt már a laikusok elöl is nehéz lesz elkendőzni. Jelen pillanatban a thai állam kétségkívül még meglévő előnyei dacára politikai és gazdasági szempontból sem tűnik már a térség egyik nagy ígéretének.

Továbbra is fenntartjuk azt a korábban már megfogalmazott véleményünket, hogy a thai állam befolyásos konzervatív körei egy olyan társadalmi folyamatot kívánnak megelőzni, amely az ország elmúlt évtizedekben mutatott fejlődésének természetes következménye, és éppen ezért nem lehet hosszú távon háttérbe szorítani. Az alacsonyabb iskolázottságú és szerényebb egzisztenciával bíró vidéki tömegek politikai öntudatra ébredése a thai modernizáció egyik várható eredménye. Lehetőségeik biztosítása a belpolitikai érdekérvényesítésre pedig nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az ország valódi demokratikus közéletet alapozhasson meg. Thaiföld hagyományos elitcsoportjai és urbánus polgári rétegei még nem állnak teljesen készen egy ilyen átalakulásra, amely azonban ettől még végső soron elkerülhetetlen.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BANGPRAPA, Mongkol: Senators bill focuses on cross-election, [online], 2017. 08. 05. Forrás: Bangkok-post.com [2017. 08. 08.]
- Constitution of the Kingdom of Thailand, 2007
- Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017
- Constitutional Referendum, 7th August 2016, [online]. Forrás: Election Commission of Thailand [2017. 06. 12.]
- DARSHINI, Dina: ASEAN – Distributed Power to lend a much needed hand, [online], 2015. 07. 23. Forrás: Decentralized-energy.com [2017. 07. 01.]
- DUNN, Malcolm H.: The Economic Development of East and Southeast Asia Reconsidered – A critical Comment on the Current Debate, [online]. Forrás: Uni-potsdam.de [2017. 07. 01.]
- EBBIGHAUSEN, Rodion – DOMINGUEZ, Gabriel: General Prayuth: Thailand's new strongman, [online], 2014. 05. 27. Forrás: Dw.com [2017. 06. 12.]
- EDENS, Rob: The Trouble with Thailand's New Constitution, [online], 2016. 02. 26. Forrás: TheDiplomat.com [2016. 03. 12.]
- EHRlich, Richard S.: Trump invitation will help Thailand's authoritarian leader fend off domestic opposition, [online], 2017. 03. 02. Forrás: TheWashingtonTimes.com [2017. 07. 06.]
- Getting Back on Track – Thailand systematic country diagnostic, [online]. Forrás: World Bank [2017. 07. 07.]
- GINSBURG, Tom: Constitutional afterlife: The continuing impact of Thailand's postpolitical constitution, *International Journal of Constitutional Law*, Vol. 7, No. 1, 2009, 83–105. o.
- GDP growth (Annual %), [online]. Forrás: World Bank [2017. 06. 21.]
- HÁDA Béla: Thaiföld évtizedes belső válsága a 2014-es krízis tükrében, *Nemzet és Biztonság*, 7. évf., 2014/3, 9–19. o.
- HODAL, Kate: Yingluck Shinawatra banned from Thai politics and faces charges, [online], 2015. 01. 23. Forrás: TheGuardian.com [2017. 07. 25.]
- HOLMES, Oliver: Thailand's king signs constitution that cements junta's grip, [online], 2017. 04. 06. Forrás: TheGuardian.com [2017. 08. 01.]
- KOTANI, Hiroshi: Thai Senate to be appointed at junta's behest, [online], 2016. 03. 24. Forrás: NIKKEI Asian Review [2016. 04. 02.]
- KURLANTZICK, Joshua: Thailand's Coup, Three Years On, [online], 2017. 05. 24. Forrás: CFR.org [2017. 07. 07.]
- LEFEVRE, Amy Sawitta: Thai army delegation visits China amid Western reproach of coup, [online], 2014. 06. 11. Forrás: Reuters.com [2017. 07. 25.]
- LEFEVRE, Amy Sawitta – MARSHALL, Andrew R.C.: Old soldiers to meet as Thai PM makes Myanmar his first foreign visit, [online], 2014. 10. 07. Forrás: Reuters.com [2017. 07. 11.]
- MEISBURGER, Tim: In Thailand: After the Constitutional Referendum, [online], 2007. 08. 22. Forrás: Asiafoundation.org [2017. 08. 02.]
- NAING, Saw Yan: Thai PM Likely to Choose Burma for First Trip Abroad, [online], 2014. 09. 12. Forrás: Irrawaddy.com [2017. 07. 11.]
- PARAMESWARAN, Prashanth: Why Is Thailand Delaying Elections Until 2018?, [online], 2017. 02. 10. Forrás: TheDiplomat.com [2017. 02. 15]
- People's Daily warns against "trap" of Western-style democracy, [online], 2014. 06. 09. Forrás: China.org.cn [2017. 07. 21.]
- RATTAKUL, Yuwawan: Thailand's recent public debt issues. In: *Fiscal issues and central banking in emerging economies*, BIS Papers No. 20, 2003, 234–244. o.
- Referenciahozamok, [online]. Forrás: Államadósság Kezelő Központ [2017. 07. 06.]
- Stock Exchange of Thailand SET Index, [online]. Forrás: Bloomberg Markets [2017. 07. 02.]
- SULLIVAN, Boris: Thailand Government Debt to GDP ratio at 42.73 percent, [online], 2016. 11. 24. Forrás: Thailand-Business-News.com [2017. 08. 01.]
- Thailand, [online]. Forrás: Asianbondsonline.adb.org [2017. 07. 06.]
- Thailand, [online]. Forrás: Freedomhouse.org [2017. 06. 21.]
- Thailand 10-Year Bond Yield, [online]. Forrás: Investing.com [2017. 07. 06.]

- Thailand: anti-Thaksin protesters set new targets after amnesty bill defeat, [online], 2013. 11. 12. Forrás: TheGuardian.com [1013. 11. 18.]
- Thai Constitutional Court voids February election, [online], 2014. 03. 21. Forrás: Dawn.com [2014. 03. 23.]
- Thailand court ousts PM Yingluck Shinawatra, [online], 2014. 05. 11. Forrás: BBC.com [2017.07. 21.]
- Thailand: Economy, [online]. Forrás: Asian Development Bank [2017. 06. 21.]
- Thailand opposition mounts legal bid to annul election, [online], 2014. 02. 04. Forrás: TheGuardian.com [2014. 02. 05.]
- Thai referendum: Military-written constitution approved, [online], 2016. 08. 07. Forrás: BBC.com [2017. 06. 21.]
- THEPPAJORN, Khanittha: Professional groups determined for Senate selection, [online], 2017. 08. 05. Forrás: NationMultimedia.com [2017. 08. 08.]
- The shape-shifting form of protests, [online], 2015. 10. 06. Forrás: Bangkokpost.com [2017. 07. 11.]
- UERANANTASUN, Attachai: Analyzing National Elections of Thailand in 2005, 2007, and 2011 – Graphical Approach, *International Journal of Business and Social Science*, 3. évf., 2012/19, 70–79. o.
- XE Currency Charts: USD to THB, [online]. Forrás: Xe.com [2017. 07. 06.]
- Yingluck Shinawatra: former Thai PM fled to Dubai say senior party members, [online], 2017. 08. 26. Forrás: TheGuardian.com [2017. 09. 01.]
- YUVEJWATTANA, Suttinee – NGUYEN, Anuchit: Thai Vote Fails to Ease Tensions as Protesters Disrupt Election, [online], 2014. 02. 02. Forrás: Bloomberg.com [2014. 02. 05.]